

- (A) גו"א מסביר דעתו של _____ בניגוד לדעת _____
 (B) גו"א מביא דעת _____, על ידי דעת _____, וחוזר ל _____
 (C) גו"א דוחה דעת _____ על ידי דעת _____
 (D) גו"א מקשה על דעת _____ דרך פירושו של _____
 (E) גו"א מנסה ליישב את דעת _____
 (F) גו"א דוחה את נסיון יישוב דעת _____ (עד סוף הקטעו)
 (G) גו"א מאמץ דעת _____, ומסביר אותו (עד סוף הקטעו)

20) נא ללמוד פירוש אוה"ח, ל"ז:כ"ח, ד"ה "וימכרו את יוסף" – המשפט הראשון בלבד.
 [made him fall/low = "נשפילוחו"]
 [and disgraced him = "נביזוהו בערום"]
 [their anger abated a bit = "ינה קצת רוגזם"]
 [and they were appeased = "וינתרצו"]

■ על איזה שאלה עונה אוה"ח?

21) נא ללמוד פירוש חזקוני, ל"ז:כ"ח, ד"ה "בעשרים כסף, החל מהמילים "ד"א בעשרים כסף" ועד המילים "רועה את אחיו בצאן".
 – נא לפתוח את החומש לציטוט שצויין במספר #61, ולהבין את ההקשר.

פס' כ"ט – ל'
 22) "וישב ראובן" – מאיפה שב?

(א) נא ללמוד פירוש רש"י, פס' כ"ט, ד"ה "וישב ראובן"
 – יש לשים לב להבדלים מושגיים (conceptual differences) בין התשובה הראשונה של רש"י לבין תשובתו השנית. מהם?

(ב) נא לעיין בתיב"ע לתחילת פס' כ"ט, ולהשוות בין גישתו לדון לבין כל אחת משתי גישות רש"י:

- [ותב ראובן לגובא" = ושב ראובן לבור]
- [ארום" = כן]
- [למסעוד" = לאכול את הסעודה]
- [כד זבנוה" = כאשר מכרוהו]
- [דהוה יתב" = שהיה יושב]
- [אבוי" = אביו]
- [ואזל ויתב" = והלך וישב]
- [ביני טוריא" = בין ההרים]
- [למהדור לגובא" = לחזור לבור]
- [לאסקותה לאבוי" = להעלותו לאביו]
- [מאים" = אולי]
- [י"טב לה אפינ" = ישא לו פנים = him will look favorably upon him]

-- אפשר לעצור בתיב"ע עם המילים האלה

- 1) עם כמה גישות יצאתן סה"כ מהמקורות שלמדתן לשאלה "מאיפה שב ראובן?"
- 2) האם תוכלו לחשוב על עוד תשובות אפשריות?

23) "ואני אנה אני בא" קודם כל: מתי 2 השאלות המתעוררות בנוגע לביטוי הזה?

- (1)
(2)

נא ללמוד את פירושיהם של שלשה המפרשים האלה:

הערה: אחרי לימוד כל פירוש, יש לשים לב לאלמנט המיוחד לראובן בכל תשובה.

א) רש"י מה מיוחד לראובן פה? רק הוא

[he returned to what he had said earlier = "שב אל דברו" ב - פירושו לכל פס' ל'
[if only = "ואלו" = ואילו" = "לא היה מניח להרגו" = killed]

[he would not have been allowed to have been killed = "שב אל דברו לומר שהוא

גולה" = exiled]

1) לאיזה "דברו" של ראובן (בדיוק!) מתייחס נצי"ב באמרו "שב אל דברו לומר שהוא אינו אלא ילד"? (תחפשו בחומשו ☺)

2) למה מביא נצי"ב פה את מה שנאמר לקו"ן?

מה מיוחד לראובן פה? רק הוא

"ממונה על" = appointed over (ג - p. 30 חזקוני - פירושו לכל פס' ל')

[until that point in time = "עד אותו פרק" = "שנתנה" = שניתנה = given]

[that it was given = "דסני ליה" = ששונא אותן]

[about = "גבי" =

מה מיוחד לראובן פה (בשתי תשובותיו השונות!)? רק הוא

1) נא לסכם לעצמך כל אחת משתי התשובות של חזקוני:

2) נא לחפש את המשותף בין שתי תשובותיו השונות: לפי שתי תשובותיו

■ מתוך שלשה המפרשים שלמדתן את פירושיהם, איזה תשובות קיבלתן לשאלה הראשונה שהעלייתן?

יונתן בן עוזיאל

ונבנתו ה' יוסף לעזרביאל ביעשורין מעין דקסין וזבנתו מנהוין סנדלרין וכו' ואיתיהי' ה' יוסף למארגוים:
ש ונתבן ראובן אבינא וזאת ה' יוסף ופיהו' חסד וקנהו' יתב' פאזמא ית' לה
זבלקל מצע אבוי וזאת ה' יוסף וזאת ה' יוסף למנהגיה וזאת ה' יוסף וזאת
אשקו' וזאת ה' יוסף וזאת ה' יוסף וזאת ה' יוסף וזאת ה' יוסף וזאת ה' יוסף
ה' יוסף וזאת ה' יוסף וזאת ה' יוסף וזאת ה' יוסף וזאת ה' יוסף וזאת ה' יוסף
ה' יוסף וזאת ה' יוסף וזאת ה' יוסף וזאת ה' יוסף וזאת ה' יוסף וזאת ה' יוסף

העשן דבר

שפסג: (ל) הילד אוננו . עמה טע אל דכרו
טמר טהו' אינו אלא ילד . וזינו חייב עונש כלל :
ואני . שע"פ דברי נשך לנכר ומאכל ומלו לא נשך
לנכר הרי לא יהא מניח לנכרו ולמכרו בשום אופן
אלא עמה שעל פי עמתי ילאה קלקלה ו' : אנה אני
בא . לאויה מקום איה' גולה כדון הורג בטונג .
וכמו שכתב אומר ה' , לקון על סכרני בטונג וע ונד
חסיס נאלץ שע"פ: (לא) ויקחו את כתנת יוסף

חוקוני

וחל הכנה בחמש סלעים (וי) לפיכך יהא כל אחד ואחד מכם מפריש חמש
סלעים של כבוד במנה צורי (ומ) א"ר יהודה בר סימון אמר הקב"ה לשכטים,
אתם מנחמים כנה של רחל בחמש סלעים לפיכך יהא כל אחד ואחד מכם מגיער
בקע לגולגולת⁶³ .
ל . ואני אנה אני כא מפני מה היה ראובן מתיירא יותר משאר אחיו, אדרבה
יהודה היה לו לירא יותר משאר אחיו שהיה ממונה על אחיו עד אותו פרק,
אלא י"ל שנחמה בכורו ליוסף, היה ירא שמא יחשדו אביו יותר משאר אחיו
משום דסני ליה על כדורו כדכתיב⁶⁴ בחללו יציעי אביו נמנה ככורו ליוסף⁶⁵ .
ד"א משום שהגיד יוסף לאביו החלול שעשה ראובן כמו שפרש"י גבי וירא
יוסף את דחתם וזו' שהיה אומר דבני לאה חשודים על הערות לפיכך היה
ראובן דואג שמא יאמרו בשביל הדכה שהביא לאביו שנא אותו ראובן (יט).

29) "ויבך אותו אביו" לפני לימוד המפרשים, יש להעתיק לכאן את כל השאלות שהעלינו על המילים האלה (כדי להבין ולהעריך את התשובות של המפרשים פה!):

נא ללמוד את פירושיהם של שלשה המפרשים האלה:

א) רש"י - ד"ה "ויבך אותו אביו", ואז יש לחזור לפס' ל"ג ללמוד ד"ה "חיה רעה אכלתהו", החל מהמילים "ולמה לא גלה לו"

["החרימו" = חרם = put into]

["ושתפו" = and they made to participate/included]

■ על איזה שאלהות עונה פירושי רש"י אלה? #

ב) רשב"ם - ד"ה "ויבך אותו אביו"

הערה חשובה: יש ללמוד היטב את הבנת רשב"ם בדרש של חז"ל למילים האלה.

■ על איזה שאלהות עונה פירוש רשב"ם? #

ג) אה"ח - ד"ה "ויבך אותו"

[to negate = "לשלול"]

■ על איזה שאלהות עונה פירוש אה"ח? #

1) עם כמה גישות שונות יצאתן סה"כ? _____

2) האם יש לך שאלות על הגישות שלמדתן? מהן? _____

30) איך עלינו להבין את הפעולות של השבטים הקדושים בפרק ל"ז?

נא ללמוד את פירושיהם של שלשה המפרשים האלה:

א - p-4) מלבי"ם, ל"ז:י"ד, ד"ה "וישלחהו מעמק חברון", הקטע המסומן

הערה חשובה: אחרי שמזכיר המלבי"ם את החלטת "העקדה" (= בעל הספר עקידת

יצחק, בן זמנו של האברבנאל), מלבי"ם מסכם באריכות את דבריו שהוא אינו מסכים

אתם! יש לשים לב -- איפה בדיוק חוזר מלבי"ם לדברי עצמו? " _____ "

[people waiting in ambush = "אורבים"]

[rather, there was a cause by ה' = "רק שהיה סבה מאת ה'"]

["כמ"ש" = כמו שאמר]

[Hashem's grand plans = "גזירות הא-להים הכוללים"]

[the component parts (of the grand plan) = "הענינים החלקיים"]

[that the effect = "שהמסובב"]

[the vehicles which led = "האמצעים שהובילו"]

[that accompanying their do-ers is = "שילוח אל עושיהם"]

[to carry out = "לבצע"]

[and if so it is impossible to conceive = "וא"כ לא יצויר"]

[that joined up with = "שהתחבר"]

["וכ"ש" = וכל שכן]

["שא"כ" = שאם כן]

[human free choice would be cancelled] = "תבטל הבחירה האנושית"
[they made a mistake with their imagination\ understanding = "טעו בדמיונם"
[that Hashem would show the sinners the way = "שיוורה ה' חטאים בדרך"]

סיכום הפירוש:

42. פ - ב) אברבנאל, סוף דבריו על פרק ל"ז, הקטע המסומן
[forced, decreed from Hashem = "הכרחי, גזור מלפניו ית"
[it contradicts the cornerstone of = "סותר פנת"
[the "Grand Plan" = "התכלית הכולל"
[variable = "מתחלפים"
[not essentially forced = "לא מוכרחיים בעצם"
[and they were judged on it = "ונדונו עליו"]

סיכום הפירוש:

12. פ - ג) ספורנו, ל"ז: ח - יש לחזור על פירושו שלמדנו במקומו בפרק, שוב מתוך מהדורת הרב קופרמן

סיכום הפירוש:

אברבנאל

וישב

שע

לא היה כן כי המדינים מכרו אותך אל מצרים
 לפוטיוסר סרוס פרעה שר הטבחים רצה לומר
 גדול על כל ההורגים האנשים במצות המלך
 שהיה אדם גדול וכמו שכתב הרמב"ן והיה
 יוסף יושב בביתו ושאלו רשקס ומינם נמשך
 לו שבתו בבית הסוהר עם שר המשקים ושר
 האופים שמהם באה מעלתו אצל פרעה כמו
 שיתבאר. (הנה נשאר עתה לבאר התר השאלה
 הי"ח האחרונה הוא אם היה שפירסמה התורה
 פשע בני יעקב שכלו עליו. וכבר חשבו אנשים
 כן העונש שקבלו עליו. וכבר חשבו אנשים
 חכמים שהיה כל המעשה הכרחי גורר מלפניו
 יתברך שירד יעקב ובניו מצרימה וכן לא
 הסאו בני יעקב במה מצרימה גורר אם כן
 ראויים לעונש עליו ויסתייעו בדעת הזה ממה
 שאז"ל וישלחוהו (בראשית ל"ז ה') מעמק חברון
 והלא חברון בהר שנאמר ויעלו בנגב וגומר
 אלא מעצה עמוקה של אותו צדיק הקבוע
 בחברון לקיים מה שנאמר כי גר היה ורפן.
 ואמר גם כן ז"ל ראוי היה יעקב אבינו לירד
 במצרים בשלשלאות של ברזל וכו' ומאמרם
 אחרים מורים על זאת הכוונה אלא שכאשר ירבו
 הדעת הזה כזה האופן מבלי התבוננות אחר
 יהיה בלי ספק סותר פנת הבחירה אנושית
 לגמרי. ולכן מה שראוי שיאמר כזה כפי העיון
 הטוב הוא שהתחלית הכולל כפי הגזרה האלהית
 הוא הכרחי אמנם הדברים החלקיים המביאים
 אליו הם אפשריים בחריים באמת כי היה
 אפשר שימשך אותו תכלית הגזור לפני ית'
 באופנים רבים מתחלפים ולא ישיג ההכרח
 לאחד מהם כאלו תאמר שירידת יעקב ובניו
 מצרים לגור שם היה אפשר שימשך באופנים
 מתחלפים כלם אפשריים בחק הפועלים אותם
 ולכן היה מה שעשו אחי יוסף גודל דברים
 אפשריים לא מוכרחיים בעצם ומה שאר"ל
 באותם המאמרים אשר נכרתי הוא בבחינת
 התכלית ולכן זכרו בו וישלחוהו מעמק חברון
 גזרת בין הכתרים בלבד וכן זכרו אצל ראוי
 היה יעקב לרדת למצרים בשלשלאות של ברזל
 הרעב שהביאם שמה בלבד לא שאר המעשים
 שהיו באחי יוסף. ומה שנאמרו אנתנו באפשרות
 הבחירה הוא במעשים הפורטיים השני הדברים
 אמת ולכן אומר אני שבני יעקב במה שעשו
 כנגד יוסף אחיהם חטאו ופשעו ונודונו עליו
 ואפשר לומר שנעשו חטאו ופשעו ונודונו עליו
 חטא כמו שבארתי במעמד בין התרמים באותי
 ידע תודע כי גר היה ורדע וגומר. אבל בפרשת
 מקץ אזכור כזה התר שני מספיק מאד ואוכיח
 ששם פרסמה ענשם כמו שבכאן פרסמה חטאם
 והותרה השאלה הי"ח:)

וישב

(יח) לך נא ראה וגר והשבני דבר. עשאו שליח גם על
 החורה, שיהיה שליח מצוה גם בחורהו, (וישלחוהו מעמק
 חברון שהלך ללחמו וחז"ל אמרו מעצה עמוקה אשר
 בחברון, ר"ל שמדוך הסבך לא היה ראוי שיעקב ישלח לו
 שעשועים למקום סכנה, ואם התירא וחשש על כל האחים
 שהיו בבורים ועבדים עמהם וגבונים למלחמה, איך לא
 התירא משלוח את יוסף ההלך לבדו במקום אויבים
 ואוכיבם, רק שהיה סבה מאת ה', ופשסות מאמר זה ומה
 שאמרו חז"ל בכיוצא בזה מורה שלא כמיש העקדה להחליט.
 שאף שאין לאדם יכולת על גזרות האלהים הכוללים שא"י
 אדם לבטלם, מ"מ הענינים החלקיים כלם נשארים לבחירת
 ואדם, כי הענין הכולל יוכל להתקיים ע"י אמצעים רבים.
 ומהו הציא' שאף כהמסוכנב עפ"י ירוך אבוינו מצרימה
 היה ענין כולל אליו השגחי מוכרה, מ"מ האמצעים שמוכיל
 להו. שהוא מכירת יוסף ועניינו היה כלו בחירה. ואני אומר
 שאף שהקדמה בעצמה אמיתית והוא ענין תורתי יסודותו
 שהרי קודש, כי לכן נענשו המצרים על שישתעבדו בישראל,
 מ"מ מה גם האמצעים לא היו בחריים והיה כלו מאת ה',
 כי אף שידוע שיש הבדל בין הפעולות הסוכנות שילוח אל
 ערשיהם עור אליה לעזוד לבצע מעשהו אשר התחולל בבחירתו,
 ובין הפעולות הרעות שנעזבים כלם לבחירת האדם מבלי
 מלוהו שום עור על עשיתם, כמיש הבא לטהר האדם מבלי
 אותו הבא לסמא מוחתין לו, וא"כ לא יצויר שהתחבר בפעולה
 הרעה הזאת של מכירת יוסף שום עור אליה וכי"ש הכרח
 אלהי על עשיתה שא"כ תבטל הבחירה האנושית, מ"מ אחר
 שבבסי ה' סעו בדמיונם וחשבו שהוא מעשה טיבה ובצוה
 תחשב לבצר קוצים מן הכרם וכוונתם היה לשמים, הלא
 כאלה הענינים שיחשבו על עבירה וכוונתם היה לשמים, הלא
 היה ראוי שיודה ה' חסאים בדרך ויצ"לם מחטא זה, שאף
 לאיפמך אמר גם אני ידעתי כי בתם לבבך עשית זאת
 ואחשך גם אנכי אותך מחטאי לי, וכי"ש לורע קודש, שה'
 נבלל במ"ש הבא לטהר מסייעין אותם) וזאת שנית, שהגם
 שהמעשה של המכירה הייתה בחידיית מ"מ השנאה ששנאו
 אותו ומה שעשה לו אביו כמנות פסים וכפורי החלמות
 שהיו אמצעים אל המכירה היה מאת ה', כמי"ש בפ"י בלה' לכה'

בהיות פלם צדיקים גמורים 58 עד שהיו שמונתם לפני ה' לזכרון 59, איד נוצרו לב יחדו להביא את אחיהם או לזכרון 60, ולא נקמו על הרעה, כי גם לשאמרו "אצל אשמים אנחנו על אחינו" (להלן מב, כא), לא אמרו שהיה אשמתם על קבירתו או מיתתו אלא על אכזריותם "בהתחננו" 61. והנה הגיד הפתוב כי ציורו בלפם וקשכו את יוסף לנוכל ומתנפש בנפשם לקמיתם בעולם. הנה 62, או בעולם הפא 63 או בפנייהם, והתורה אמרה הפא לזווד השפם להרגו 64 (סנהדרין עב, א).

(ויט) הנה פעל התלמות. שפסר לנו את התלמות להקציפנו 65, קבר

תעשו, ואין פירושו לעשות אתכם. 56. שפירושו: שאתה תעבור, ואין פירושו להעביר אותך. 57. כיצד הגיעו ליד כן. 58. במדבר רבה י"ח: אלא צדיקים גמורים היו ולא בא לידם חטא מעולם אלא הוא. 59. שמות כח, יב "אבני זכרון לבני ישראל, ונשא אחין את שמותם לפני ה' על שתי כתפיו לזכרון" (וכן להלן שם פסוק כט). 60. אפילו למכרו. 61. מלשון "חן" לפני משורת הדין (השוה רבינו לעיל זח, ד"ה ונח מצא חן). לדעת רבינו החרטה של האחים היחה לא על עצם הפעולה (מכירה) ולא על התכנית לחמור מזה ("ונהגהו") אלא על פגם במידות כזה שלא נענו לבקשת יוסף להתנהג עמו במידת לבנים משורת הדין. מירובם להתנהג לפני משורת הדין, כאכזריות נחשב, ועל זה הרגישו "אשמים", כעוד הצדיקו את הדין עצמו עד הסוף ועד בכלל. 62. על ידי דיבה לאכיהם אשר יקללם. 63. כזה שיחטיאם וכזה יענישם האל יתברך. 64. כך שראו בו ירודף, ופעלו כהתאם.

65. אמנם ידעו יפה שיוסף האמין בתוכן התלמות - התגשמותם, אלם חשדו בו שמספר להם אותם

(ויח) ויתקלו אתו להמיתו 46. הנה לשון נכיל יורה על המצאה להרע, כמו "אשר נבלו לכם" 47 (במדבר כה, יח). אמר שחשבו את יוסף בלפם נוכל להמיתו 48, ולפא אליהם לא לרש שלומם, אלא למצא עליהם עלילה 49 או להחטיאם 50, קברו שיקללם אביהם 51 או יענישם האל יתברך 52, ולאמר הוא לבדו ירודף מבניו (על פי דברים לג, כד). ולשון התפעל יורה על ציור הדרך בנפש, כמו "אמה מתנפש בנפשי" (שמואל א-ל, כח, ט), מצער בלךךד מוקש על נפשי 53, ולשון "להמיתו", שמיית הוא את אחיו 54, כמו "לעשתכם אתם" 55 (דברים ו, יד), "לעברך בקרית" 56 (שם כט, יא). וכה הודיע מה היה למו 57

יח

46. בקטע זה, כמו במקומות מפורדים בכל פירושו לתורה, מניח רבינו יסוד מוצק, אשר עליו ועל פירוש תוכן הסוגיא כולה — במקרה דגן יחס אחי יוסף אליו. ועייין, מעין סוג זה של יסוד, לעיל למס, ד"ה אלי תבא כי שכר שכרתיך בסוגית דרגת האבות, וכן לעיל כז, כט, ד"ה היה גביר לאחר בסוגית ברכות יצחק ליעקב ולעשו ועוד. כל אחד מן הקטעים האלה מהווה מעין עמוד עליו נשענת הבנת הסוגיא כולה, והקורא המעיין יכול כאילו לעבור ולדגל מעמוד לעמוד ובה לבנות השקפה מקיפה על הספר כולו. 47. רבי"ע ד"ה בכליהם: כמתשבתם הרעה, מגורת "ויתנלו אותו". וכן ברמב"ן: כאשר פירשתי כי זקני מדין השבו המחשבה הרעה הזאת... 48. להמית אותם, כפי שיבאר רבינו להלן. 49. כפי שכבר מסר את דבתם לאביהם. 50. זהו חידוש רבינו שהאחים חשדו כיוסף שבא להחטיאם. 51. בגלל העלילה. 52. אם יצליח להחטיאם. 53. וכד"ק: משתל לת מוקש בנפשי להמיתני. 54. הכינוי בסוף המלה אינו על הנשוא כי אם הנושא. 55. שפירושו: שאתם

12

ואמר רבי

ידין היה הקב"ה מנקש לקיים מידת ידע חתה.
הכבא עלילה לכל דברים אלו כדי שיאובד יעקב
את יוסף וישאורו אויזו ומכריו אוונו לישמעאלים...

(שם תרע"ב)
שם תרע"ג

1

2

a

ובדוגמא זו יש לומר גם כשבתים שכולם היו קודשי
עליהן, ועל כן לא היה אפשר שתשלט בהם הגלות.
על כן האלקים אינה לידם נתן כלם לשנא את
יוסף, עד שחשבתו לחרף ומיך רינתו ומכרתו.

(שם תרע"ב)
שם תרע"ג

6

...ובדוגמא זו נאמר על השבתים אהיכי עליהן לא
היה אפשר שישתעבדו במצרים, ולא היה אפשר
לגלות מצרים לצאת אל הפועל עד שהאלקים אינה
לידם דברים בלתי ראויים לפי מעלמם וקודשתם,
וכמו ששמעתי שכן צורפי הזהב עושין, מערבין
מעט סנינים ועופות כחוב ועל ידי זה מסתגן ונצרך
תעשה בלתי יחור... (שם תרע"ב)

(שם תרע"ב)
שם תרע"ג

3

הספסם שבצונם עקר שור, שפגמו במדת הדין
כיל, היינו כי במכירת יוסף לא היה חס ושלום
שום כעס אלא רצון, והם חשבו את יוסף לחרף
שלום, ובשכילו ידו הם מלהיות בעלי ברת
להשית, אך הם כרצונם בכל לבבם ובכל נפשם
ובכל סאדם לאילוקת, הדין הזה עבר כל בול.
וקיימו בצעמם באהבה תשנה תמיה, ועל כן לא
ראו נבחה ועזו עליו את הדין לרנו במיתה או
למכרו, והוה ברצונם עקר שור, שמחמת רב רצונם
שעבר כל חוק ובול ולא שמו לו גבול ורסן לכל
יתפשט יתר על המדיה.

(שם תרע"ב)
שם תרע"ג

4

ונה אינא בספרים שכל ענין השבתים במכירת
יוסף היה מחמת שחשבתו לחרף אותם ובשכילו
ידו מלהיות בעלי ברת לאלקים, ולפי ראות עיניהם
למצוה קמכותי, ומה שנחשב להם לעון מיד, יש
לומר שה מחמת מעלמם הנבחה, שהיה להם לומר
שבראי מאי ה' הייתה זאת... ואם ברצון השירה
שנדה נדחים מהיות בעלי ברת לאלקים, ה' הטוב
בעיני יעשה, ובשכיל חטא הרק והקל היה עונשם
שניתן כלם לשנא, ומה נמשך כל ענין המכירה.
ומאור שהם בצעמם משכו עליהם כחו שהביאם
לעבירה, על כן נעשו על העבירה, אף שבאמת בנף
העבירה היו אנוסין, ועל כן נמי אף שלאחר שנרדע
להם החטא עשו תשובה על עיקר החטא, אבל על
זה הענין שלא היו בטלים כל כן לרצון השירה, שו
הייתה הסכה לעבירה, על זה לא מצאנו להם חרטה
ותשובה.

(שם תרע"ב)
שם תרע"ג